

Ελληνική Επιθεώρηση Πολιτικής Επιστήμης

Τόμ. 33 (2009)

Αφιέρωμα: Μεγάλες ερωτήσεις, πολλές απαντήσεις. Θεωρία και μέθοδος στην έρευνα της Ευρωπαϊκής ενοποίησης

Ο ρόλος των νέων κρατών-μελών της Ε.Ε. στην εξέλιξη της κοινής αγροτικής πολιτικής : ορισμένες πρώτες εκτιμήσεις

Ναπολέον Μαραβέγιας, Γιάννης Δούκας, Μαρτίνος Λύκος

doi: [10.12681/hpsa.14477](https://doi.org/10.12681/hpsa.14477)

Copyright © 2017, Ναπολέον Μαραβέγιας, Γιάννης Δούκας, Μαρτίνος Λύκος

Άδεια χρήσης [Creative Commons Attribution-NonCommercial-ShareAlike 4.0](https://creativecommons.org/licenses/by-nc-sa/4.0/).

Βιβλιογραφική αναφορά:

Μαραβέγιας Ν., Δούκας Γ., & Λύκος Μ. (2017). Ο ρόλος των νέων κρατών-μελών της Ε.Ε. στην εξέλιξη της κοινής αγροτικής πολιτικής : ορισμένες πρώτες εκτιμήσεις. *Ελληνική Επιθεώρηση Πολιτικής Επιστήμης*, 33, 95-117. <https://doi.org/10.12681/hpsa.14477>

Ο ΡΟΛΟΣ ΤΩΝ ΝΕΩΝ ΚΡΑΤΩΝ-ΜΕΛΩΝ ΤΗΣ Ε.Ε.
ΣΤΗΝ ΕΞΕΛΙΞΗ ΤΗΣ ΚΟΙΝΗΣ ΑΓΡΟΤΙΚΗΣ ΠΟΛΙΤΙΚΗΣ:
ΟΡΙΣΜΕΝΕΣ ΠΡΩΤΕΣ ΕΚΤΙΜΗΣΕΙΣ

Ναπολέων Μαραβέγιας - Γιάννης Δούκας
Μαρτίνος Λύκος*

Στο άρθρο αυτό, αφού εξετάζεται ο βαθμός ενσωμάτωσης των νεοενταχθεισών χωρών στην ευρωπαϊκή οικονομία και παρουσιάζονται τα βασικά χαρακτηριστικά του αγροτικού τους τομέα σε συνδυασμό με τις εξελίξεις της Κοινής Αγροτικής Πολιτικής, επιχειρούνται ορισμένες εκτιμήσεις για τις θέσεις των χωρών αυτών στη συζήτηση για την αλλαγή της τα επόμενα χρόνια. Η συμπεριφορά των συγκεκριμένων χωρών ως προς τη μελλοντική διαμόρφωση της ΚΑΠ αναμένεται να καθοριστεί με βάση τα χαρακτηριστικά των αγροτικών τους τομέων (ισοζύγιο εμπορίου αγροτικών προϊόντων, αγροτικό εισόδημα, συμμετοχή της γεωργίας στο ΑΕΠ, μέγεθος εκμεταλλεύσεων, ηλικία απασχολούμενων). Από την ανάλυση διαπιστώνεται, ωστόσο, ότι η επίδραση στην εξέλιξη της Κοινής Αγροτικής Πολιτικής δεν θα είναι καθοριστική δεδομένου ότι δεν προκύπτουν σαφείς ομαδοποιήσεις αγροτικών συμφερόντων ανάμεσα στις νεοενταχθείσες χώρες και συνεπώς οι πιέσεις που θα ασκηθούν δεν θα είναι ισχυρές.

---

1. ΕΙΣΑΓΩΓΗ

Η Κοινή Αγροτική Πολιτική [ΚΑΠ] συνιστά την παλαιότερη κοινή πολιτική και παραμένει ο ακρογωνιαίος λίθος της Ευρωπαϊκής Ένωσης [Ε.Ε.] απορροφώντας σήμερα το 40% του προϋπολογισμού της. Η ΚΑΠ εφαρμόζεται στη γεωργία κρατών-μελών με διαφορετικά επίπεδα ανάπτυξης και μεγάλη διαφοροποίηση ως προς το ύψος των αγροτικών τους εισοδημάτων. Καθώς παραμένει μία πολιτική με ιδιαίτερη σημασία για τη συνεργασία των κρατών-μελών στο πλαίσιο της Ένωσης, είναι ιδιαίτερα σημαντικό να διερευνηθούν

* Ο Ναπολέων Μαραβέγιας είναι Καθηγητής Πανεπιστημίου Αθηνών, ο Γιάννης Δούκας είναι υποψήφιος Διδάκτωρ Πανεπιστημίου Αθηνών και ο Μαρτίνος Λύκος είναι Εντεταλμένος Διδασκαλίας στο Πανεπιστήμιο Θράκης.

μελλοντικές εξελίξεις στην πολιτική αυτή με βάση τα δεδομένα των νέων χωρών που εντάχθηκαν στην Ε.Ε.

Τα νέα κράτη-μέλη χαρακτηρίζονται μεταξύ άλλων από την ιδιαίτερη βαρύτητα του αγροτικού τομέα στις εθνικές οικονομίες τους. Έτσι, η νέα διευρυνση αύξησε κατά περίπου 50% την αγροτική έκταση της Ε.Ε. και κατά 20% την αγροτική παραγωγή. Συνεπώς τα νέα κράτη-μέλη αναμένεται να ασκήσουν διαφόρων ειδών πιέσεις και επιρροές στη λήψη των αποφάσεων και στην τελική διαμόρφωση της Κοινής Αγροτικής Πολιτικής.

Είναι γνωστό ότι οι συνολικές δαπάνες της Ε.Ε. για την ΚΑΠ έχουν προσδιορισθεί ως το 2013. Όμως, αναμένονται σημαντικές επιμέρους αλλαγές από το 2008 και μετά. Προφανώς, οι εξελίξεις αυτές παρουσιάζουν ιδιαίτερο ενδιαφέρον για την Ελλάδα η οποία έχει πολύ σημαντικό αγροτικό τομέα και μεγάλη εξάρτηση από την Κοινή Αγροτική Πολιτική τόσο στο επίπεδο των αγροτικών εισοδημάτων (40% του αγροτικού εισοδήματος προέρχεται από την ΚΑΠ) όσο και στο επίπεδο των δημοσιονομικών εισροών (οι εισροές από την ΚΑΠ φθάνουν στο 2,5-3% περίπου του ΑΕΠ ετησίως).

Στις μέχρι τώρα αναλύσεις, οι υπό ένταξη χώρες εκλαμβάνονταν ως παθητικοί δέκτες κοινοτικών αποφάσεων με πολύ μικρή επιρροή στη διαμόρφωσή τους. Συνεπώς το ενδιαφέρον εστιζόταν στο κατά πόσον και πότε οι χώρες αυτές θα μπορούσαν να εκπληρώσουν τις προϋποθέσεις ένταξης σε όλους τους τομείς και ιδιαίτερα στον αγροτικό. Είναι πολύ σημαντικό να διερευνήσουμε τη στάση τους και τις πιέσεις που θα ασκήσουν ως συμμετοχοί πλέον στη λήψη των αποφάσεων και συνεπώς στη διαμόρφωση των νέων πολιτικών.

Ακόμη και εάν υποθεθεί ότι οι νεοεισαχθείσες χώρες δεν μπορούν να επηρεάσουν άμεσα τις κοινοτικές πολιτικές για διαφόρους λόγους, το γεγονός ότι έχουν ενταχθεί και συνεπώς έχουν αλλάξει τα αντικειμενικά δεδομένα της Ε.Ε., επηρεάζει σημαντικά τη στάση των 15 παλαιότερων κρατών-μελών σχετικά με τη διαμόρφωση των κοινοτικών πολιτικών.

Στο κείμενο που ακολουθεί, θα διερευνήσουμε πρώτα τον βαθμό ολοκλήρωσης των νεοεισαχθεισών χωρών στην ευρωπαϊκή οικονομία και, στη συνέχεια, θα παρουσιάσουμε τα βασικά χαρακτηριστικά του αγροτικού τομέα των χωρών αυτών σε συνάρτηση με τις νέες εξελίξεις της ΚΑΠ και τις αναμενόμενες συνέπειές τους στο σύνολο του ευρωπαϊκού αγροτικού τομέα. Τέλος, με βάση τα παραπάνω, θα επιχειρήσουμε ορισμένες εκτιμήσεις για τις θέσεις των νεοεισαχθεισών χωρών στη συζήτηση για την αλλαγή της ΚΑΠ με βάση τα χαρακτηριστικά των αγροτικών τους τομέων.

2. Ο ΒΑΘΜΟΣ ΟΛΟΚΛΗΡΩΣΗΣ ΤΩΝ ΝΕΩΝ ΚΡΑΤΩΝ-ΜΕΛΩΝ

Το εμπόριο και οι ξένες άμεσες επενδύσεις [ΞΑΕ] είναι δύο βασικοί παράγοντες που καθορίζουν τον βαθμό ένταξης μιας χώρας στο διεθνές οικονομικό περιβάλλον. Επίσης αποτελούν κυρίαρχα στοιχεία κατά τη διαδικασία μετάβασης από κεντρικά σχεδιασμένες οικονομίες σε οικονομίες της αγοράς και, παράλληλα, προσδιορίζουν το πόσο «ανοικτή» είναι μια οικονομία ενώ, στην περίπτωση των νέων κρατών-μελών, η Ε.Ε. εμφανίζεται ως ο βασικός επενδυτής στην περιοχή και έτσι ερμηνεύεται ο υψηλός «βαθμός εξάρτησης» των νέων από τα παλιά κράτη-μέλη. Αναμφίβολα, το υψηλό επίπεδο επενδύσεων από την Ε.Ε. προς τις χώρες της Κεντρικής και Ανατολικής Ευρώπης [ΧΚΑΕ] έχει ασκήσει θετική επιρροή στη διαδικασία μετάβασης των χωρών αυτών. Ειδικότερα, χώρες οι οποίες προσελκύουν υψηλά ποσοστά ξένων άμεσων επενδύσεων έχουν επιτύχει υψηλότερους ρυθμούς οικονομικής ανάπτυξης και παράλληλα επιδεικνύουν μεγαλύτερη πρόοδο σε όρους οικονομικού μετασχηματισμού.¹

Άλλωστε, η απελευθέρωση των αγορών προκάλεσε σημαντικές αλλαγές στο εμπόριο των αγροτικών προϊόντων. Συγκεκριμένα υπήρξε επαναπροσανατολισμός του αγροτικού εξωτερικού εμπορίου των ΧΚΑΕ «από Ανατολή προς Δύση», δηλαδή από την πρώην Σοβιετική Ένωση προς τη Δυτική Ευρώπη.² Παρά τα όποια κοινά χαρακτηριστικά τους, οι χώρες της Κεντρικής και της Ανατολικής Ευρώπης δεν συμβάδιζαν πάντοτε ως προς τον βαθμό ανοίγματος όσον αφορά στο εμπόριο και τις ξένες άμεσες επενδύσεις με την Ε.Ε. Ο Πίνακας 1 παρουσιάζει το επίπεδο των συνολικών εξαγωγών και των εισαγωγών δεκατριών χωρών προς και από την Ευρωπαϊκή Ένωση κατά την περίοδο 1997-2001, οπότε και λήφθηκαν οι αποφάσεις για τη διεύρυνση της (Σύννοδος Κορυφής του Γκέτεμποργκ 2001).

Με βάση τους Πίνακες 1 και 2 φαίνεται ότι η οικονομική ολοκλήρωση των νέων χωρών στην Ε.Ε. υπήρξε άنيση, τουλάχιστον την κρίσιμη χρονική στιγμή του 2001 (οπότε λήφθηκε η απόφαση της διεύρυνσης). Μερικές χώρες είχαν προχωρήσει πιο γρήγορα στην αύξηση του εμπορίου και των ΞΑΕ

1. C. Papazoglou, «The determinants of EU direct investment in the transition economies of Central and Eastern Europe: An empirical investigation», *Options Méditerranéennes*, τόμ. 44, 2000, σ. 173-181.

2. J. Swinnen - M. Maertens, «Globalization, privatization, and vertical coordination in food value chains in developing and transition countries», *Agricultural Economics*, τόμ. 37, τχ. 1, 2007, σ. 89-102.

ΠΙΝΑΚΑΣ 1

Συνολικές εισαγωγές-εξαγωγές των νέων κρατών-μελών
 έως τη Σύνοδο Κορυφής του Γκέτεμποργκ (2001)

	Εξαγωγές προς την Ε.Ε. (σε εκατ. ευρώ)			Εισαγωγές από την Ε.Ε. (σε εκατ. ευρώ)			
	1997	2001	% μεταβ. 1997-2001	1997	2001	% μεταβ. 1997-2001	
Βουλγαρία	4.356	5.714	31,2	Βουλγαρία	4.349	8.128	86,9
Τσεχία	20.058	37.208	85,5	Τσεχία	23.971	40.529	69,1
Σλοβακία	8.495	14.063	65,5	Σλοβακία	10.341	16.481	59,4
Εσθονία	2.589	3.696	42,8	Εσθονία	3.913	4.798	22,6
Κύπρος	1.102	486	-55,9	Κύπρος	3.261	3.744	14,8
Λετονία	1.474	2.234	51,6	Λετονία	2.399	3.915	63,2
Λιθουανία	3.406	4.782	40,4	Λιθουανία	4.977	6.692	34,5
Ουγγαρία	16.842	33.983	101,8	Ουγγαρία	18.724	37.535	100,5
Μάλτα	1.450	2.034	40,3	Μάλτα	2.252	2.826	25,5
Πολωνία	22.708	40.195	77,0	Πολωνία	37.307	56.034	50,2
Ρουμανία	7.435	12.722	71,1	Ρουμανία	9.947	17.383	74,8
Σλοβενία	7.380	10.347	40,2	Σλοβενία	8.259	11.344	37,4
Τουρκία	23.143	34.857	50,6	Τουρκία	42.842	45.996	7,4

ΠΙΝΑΚΑΣ 2

Ροές ΞΑΕ προς ΧΚΑΕ (σε εκατ. δολ. ΗΠΑ) ως τη Σύνοδο Κορυφής του Γκέτεμποργκ

	1997	1998	1999	2000	2001	% μεταβολή 1997-2001
Βουλγαρία	445	479	756	1.084	774	73,9
Τσεχία	1.148	3.303	5.932	5.405	5.489	478,1
Σλοβακία	154	504	306	317	1.647	1.069,5
Εσθονία	235	513	284	425	603	256,6
Κύπρος	67	62	114	176	182	271,6
Λετονία	460	318	324	445	198	-57,0
Λιθουανία	313	826	456	410	498	59,1
Ουγγαρία	1.928	1.815	1.873	1.837	2.730	41,6
Μάλτα	71	238	770	707	339	477,5
Πολωνία	4.328	5.678	6.821	10.242	6.356	46,9
Ρουμανία	1.071	1.812	977	1.110	1.442	34,6
Σλοβενία	293	194	98	149	562	91,8
Τουρκία	710	838	735	1.063	3.647	513,7

Πηγή (πίν. 1-2): EUROSTAT, Statistical Yearbook on candidate countries: Data 1997-2001, 2003.

απ' ό,τι άλλες.³ Βέβαια, οι εξελίξεις έδειξαν ότι η ανισότητα αυτή έπαιξε σημαντικό ρόλο στον ρυθμό των διαρθρωτικών μεταρρυθμίσεων, ειδικότερα στον αγροτικό τομέα. Αναμφισβήτητα, το εξωτερικό εμπόριο και οι ξένες άμεσες επενδύσεις μπορούν να αποτελέσουν κινητήριους μοχλούς στην προοπάθεια των χωρών αυτών να μεταφέρουν εργατικό δυναμικό από τον αγροτικό τομέα για να επιτύχουν αποτελεσματικότερη χρήση των πόρων στον δευτερογενή και τριτογενή τομέα της οικονομίας. Αυτή η εξέλιξη θα διευκολύνει τις διαδικασίες προκειμένου να δημιουργήσουν έναν πιο σύγχρονο και ευέλικτο και άρα περισσότερο αποτελεσματικό αγροτικό τομέα

3. ΟΙ ΓΕΝΙΚΟΤΕΡΕΣ ΕΞΕΛΙΞΕΙΣ ΣΤΟΝ ΑΓΡΟΤΙΚΟ ΤΟΜΕΑ ΤΩΝ ΝΕΩΝ ΚΡΑΤΩΝ-ΜΕΛΩΝ

Κατά την περίοδο πριν από την ένταξή τους, οι χώρες της Κεντρικής και της Ανατολικής Ευρώπης προετοίμασαν τους αγροτικούς τομείς και τις πολιτικές τους με βάση την προοπτική εισόδου τους στην Ε.Ε. και άρα την ενσωμάτωσή τους στην Κοινή Αγροτική Πολιτική. Αυτό έγινε εισάγοντας σταδιακά πολιτικές αναφορικά με το σύστημα προστασίας του αγροτικού τομέα τους, όμοιες με αυτές της ΚΑΠ. Επίσης προώθησαν μεταρρυθμίσεις για μεγαλύτερο εμπορικό άνοιγμα προς την Ε.Ε. των 15.⁴

Κατά τη δεκαετία του 1990 η παραγωγή του αγροτικού τομέα στις ΧΚΑΕ χαρακτηρίστηκε από σημαντική μείωση. Μεταξύ των ετών 1990 και 1996 η συμμετοχή του αγροτικού τομέα στο ΑΕΠ των χωρών αυτών μειωνόταν με ένα μέσο ετήσιο ποσοστό της τάξης του 7,8%, ενώ η κατάσταση δεν διαφοροποιήθηκε σημαντικά κατά τα επόμενα χρόνια.⁵ Στην ίδια περίοδο, οι επιπτώσεις της οικονομικής μετάβασης επηρέασαν σε μεγάλο βαθμό τη δομή και του αγροτικού τομέα των συγκεκριμένων κρατών. Αυτό είχε ως αποτέλεσμα σημαντικές μεταβολές στην παραγωγή των βασικών αγροτικών προϊόντων τους (σε γεωργία και κτηνοτροφία).

Αυτές οι μεταβολές, αν και δεν είχαν πάντοτε αρνητική επίδραση, δημιούργησαν ένα ανασφαλές περιβάλλον στον χώρο του πρωτογενούς τομέα

3. P. Liargovas - D. Chionis, «Economic integration between the European Union and the Central European initiative countries», *Post Communist Economies*, τόμ. 13, τχ. 1, 2001.

4. M. Shucksmith - K.J. Thomson - D. Roberts, *The CAP and the Regions. The Territorial Impact of the Common Agricultural Policy*, CABI Publishing 2005.

5. EUROSTAT, *GraphAgri Europe*, 1999.

που είχε ως αποτέλεσμα την έξοδο μεγάλου αριθμού αγροτών ενώ η είσοδος νέων αγροτών έγινε επιφυλακτικότερη (βλ. Πίνακα 3). Παράλληλα, οι πρόοδοι που επιτεύχθηκαν στην εισαγωγή νέας τεχνολογίας και τον εκσυγχρονισμό της παραγωγής ήταν ανεπαίσθητες και σε καμία περίπτωση δεν μετέβαλαν τη δομή των καλλιεργειών και δεν οδήγησαν σε ουσιαστικές διαρθρωτικές αλλαγές (βλ. Πίνακα 5).

ΠΙΝΑΚΑΣ 3

*Διάρθρωση της απασχόλησης ανά Τομέα.
Ευρωπαϊκή Ένωση και επιλεγμένες χώρες, 2005*

	Γεωργία	Βιομηχανία	Υπηρεσίες
E.E.-27	6,2	27,7	66,1
Βουλγαρία	8,9	34,2	56,8
Κύπρος	4,7	24,1	71,2
Τσεχία	4,0	39,5	56,5
Εσθονία	5,3	34,0	60,7
Ουγγαρία	4,9	32,5	62,7
Λιθουανία	14,0	29,1	56,9
Λετονία	11,8	26,5	61,7
Μάλτα	2,0	30,0	68,0
Πολωνία	17,4	29,2	53,4
Ρουμανία	32,3	30,5	37,3
Σλοβενία	9,1	37,1	53,8
Σλοβακία	4,7	38,8	56,4

Πηγή: Ευρωπαϊκή Επιτροπή, Τέταρτη Έκθεση για την Οικονομική και Κοινωνική Συνοχή, 2007.

Βέβαια, παρά τη μείωση της παραγωγής, το μερίδιο της περιφέρειας στο παγκόσμιο εμπόριο δεν συρρικνώθηκε σημαντικά, ενώ στην περίπτωση ορισμένων προϊόντων επιτεύχθηκε αδιαμφισβήτητη αύξηση. Η εξέλιξη αυτή ήταν αποτέλεσμα της μείωσης της εσωτερικής κατανάλωσης σε μεγαλύτερο βαθμό από ό,τι η συνολική μείωση της παραγωγής. Έτσι, το πλεόνασμα βρήκε διέξοδο στο εξωτερικό εμπόριο.

Σταδιακά, οι εμπορικές πολιτικές των ΧΚΑΕ εναρμονίζονται με αυτές του ευρωπαϊκού και παγκόσμιου εμπορίου. Οι περισσότερες από αυτές τις χώρες είναι ήδη μέλη του ΠΟΕ ή έχουν καταθέσει αιτήσεις για να ενταχθούν στο μέλλον.

Τέλος, οι υποχρεώσεις που απέρρεαν από την υποψηφιότητά τους για επικείμενη ένταξη στην Ε.Ε. προσδιόρισαν σε μεγάλο βαθμό τις εμπορικές πολιτικές τους.

Σύμφωνα με μελέτες της Ευρωπαϊκής Ένωσης,⁶ σε πολλές από τις χώρες της περιοχής οι αναγκαίοι μετασχηματισμοί στον αγροτικό τομέα έχουν επιτύχει σε ικανοποιητικό βαθμό. Αυτό το γεγονός, σε συνδυασμό με την αναμενόμενη επιτάχυνση της γενικότερης οικονομικής ανάπτυξης, δημιουργεί τις συνθήκες εκείνες που μπορούν να οδηγήσουν σε σταθεροποίηση της παραγωγής τροφίμων και σε αποτελεσματικότερη σύνδεση της παραγωγής με τις αγορές. Αυτή η προοπτική ενδέχεται να ενισχύσει τη θέση των χωρών αυτών στο νέο διεθνές περιβάλλον.

4. ΟΙ ΕΞΕΛΙΞΕΙΣ ΣΤΗΝ ΚΟΙΝΗ ΑΓΡΟΤΙΚΗ ΠΟΛΙΤΙΚΗ ΚΑΙ ΟΙ ΕΠΙΠΤΩΣΕΙΣ ΤΟΥΣ ΣΤΗ ΔΙΕΥΡΥΜΕΝΗ ΕΥΡΩΠΗ

Στις 26 Ιουνίου 2003 οι υπουργοί Γεωργίας της Ε.Ε. ενέκριναν μια εκ θεμελίων μεταρρύθμιση της Κοινής Αγροτικής Πολιτικής. Η μεταρρύθμιση αλλάζει εντελώς τον τρόπο με τον οποίο η Ε.Ε. στηρίζει το αγροτικό τομέα της. Η νέα ΚΑΠ θα στρέφεται περισσότερο προς τις ανάγκες των καταναλωτών και την «ελάφρυνση» των φορολογούμενων, ενώ παράλληλα δίνει στους αγρότες της Ένωσης την ελευθερία να παράγουν τα προϊόντα που ζητάει η αγορά μέσω της αποσύνδεσης των επιδοτήσεων από την παραγωγή.

Για να αποφευχθεί η εγκατάλειψη της παραγωγής και σταδιακά της υπαίθρου τα κράτη-μέλη μπορούν να επιλέξουν να διατηρήσουν περιορισμένη σύνδεση μεταξύ επιδοτήσεων και παραγωγής υπό σαφώς καθορισμένες προϋποθέσεις και εντός συγκεκριμένων ορίων. Οι νέες αυτές «ενιαίες ενισχύσεις εκμετάλλευσης» θα συνδέονται με την τήρηση κανόνων χρήσης των εισροών με στόχο την προστασία του περιβάλλοντος, την ασφάλεια των τροφίμων και τις συνθήκες διαβίωσης των ζώων.

Η κατάργηση της σύνδεσης μεταξύ επιδοτήσεων και παραγωγής πιστεύεται ότι θα καταστήσει τους αγρότες της Ευρωπαϊκής Ένωσης ανταγωνιστικότερους και περισσότερο προσανατολισμένους προς τις ανάγκες της αγοράς. Επίσης θα διατεθούν περισσότερα χρήματα για προγράμματα σχετικά με το

6. European Commission, Directorate General for Agriculture, *Reform of the Common Agricultural Policy. A Long-Term Perspective for Sustainable Agriculture. Impact Analysis*, Μάρτιος 2003.

περιβάλλον και τις συνθήκες διαβίωσης των ζώων, μέσω της μείωσης των άμεσων ενισχύσεων για τις μεγαλύτερες εκμεταλλεύσεις.

Τα βασικά στοιχεία της νέας, αναμορφωμένης ΚΑΠ έχουν εν συντομία ως εξής:

- ενιαία ενίσχυση εκμετάλλευσης για τους αγρότες της Ε.Ε., ανεξάρτητη από την παραγωγή⁷ επιτρέπεται ωστόσο να διατηρηθούν περιορισμένου βαθμού συνδέσεις ενίσχυσης με την παραγωγή για να αποτραπεί η τάση εγκατάλειψής της⁸
- η ενίσχυση αυτή θα εξαρτάται από την τήρηση προτύπων παραγωγής που σέβονται το περιβάλλον, την ασφάλεια των τροφίμων, την υγεία των ζώων και των φυτών, την εξασφάλιση καλών συνθηκών διαβίωσης των ζώων καθώς και την απαίτηση διατήρησης των γεωργικών εκτάσεων σε καλή κατάσταση («πολλαπλή συμμόρφωση»)
- ισχυρότερη πολιτική αγροτικής ανάπτυξης με περισσότερους πόρους από την Ε.Ε., νέα μέτρα για την προστασία του περιβάλλοντος και την εξασφάλιση των προϊόντων⁹
- μείωση των άμεσων ενισχύσεων («διαφοροποίηση») για τις μεγαλύτερες εκμεταλλεύσεις ώστε να χρηματοδοτηθεί η νέα πολιτική αγροτικής ανάπτυξης¹⁰ και
- μηχανισμός δημοσιονομικής πειθαρχίας, ώστε να διασφαλιστεί η μη υπέρβαση του γεωργικού προϋπολογισμού που έχει καθοριστεί έως το 2013.

Όσο αφορά στο σκέλος της ΚΑΠ για την αγροτική ανάπτυξη, στις 20 Φεβρουαρίου 2006 το Συμβούλιο Γεωργίας εξέδωσε στρατηγικές κατευθυντήριες γραμμές.⁷ Αυτές συνθέτουν μια στρατηγική προσέγγιση και μια σειρά από επιλογές τις οποίες τα κράτη μέλη θα μπορούσαν να χρησιμοποιήσουν στα εθνικά Αγροτικά Προγράμματα Ανάπτυξης. Με τη μεταρρύθμιση της ΚΑΠ, η αγροτική ανάπτυξη παίζει έναν ολοένα και σημαντικότερο ρόλο στην προσπάθεια των αγροτικών περιοχών να ανταποκριθούν στις προκλήσεις του 21ου αιώνα. Οι αγροτικές περιοχές αποτελούν τον 90% των εδαφών της διευρυμένης Ένωσης και η νέα ρύθμιση αυξάνει τις πιθανότητες να χρησιμοποιηθούν επιδοτήσεις για να προωθηθεί η αγροτική ανάπτυξη και να δημιουργηθούν θέσεις εργασίας σε αγροτικές περιοχές –σύμφωνα με τη Στρατηγική της Λισαβόνας–⁸ και παράλληλα να βελτιωθεί η αειφορία, σύμ-

7. Ευρωπαϊκή Ένωση: Απόφαση του Συμβουλίου, της 20ής Φεβρουαρίου 2006, σχετικά με κοινοτικές στρατηγικές κατευθυντήριες γραμμές για την αγροτική ανάπτυξη (περίοδος προγραμματισμού 2007-2013), 2006/144/ΕΚ.

8. Ευρωπαϊκή Ένωση: Συνθήκη της Λισαβόνας για την τροποποίηση της Συνθήκης για

φωνα με τους στόχους του Γκέτεμποργκ (Σύνοδος Κορυφής, Ιούνιος 2001).

Η πολιτική αυτή Αγροτικής Ανάπτυξης 2007-2013 εστιάζεται σε τρεις βασικούς άξονες: α) βελτίωση της ανταγωνιστικότητας για τη γεωργία και τη δασοκομία, το περιβάλλον και την ύπαιθρο· β) βελτίωση της ποιότητας ζωής· και γ) διαφοροποίηση της αγροτικής οικονομίας. Υπάρχει και ένας τέταρτος, ανεξάρτητος άξονας ο οποίος βασίζεται στο πρόγραμμα Leader και ενσωματώνει τις εμπειρίες όπως έχουν προκύψει από την εφαρμογή του και τις εθνικές πρακτικές.

Η νέα προγραμματική περίοδος παρέχει μια ευκαιρία να δοθεί υποστήριξη στην ανάπτυξη, τις θέσεις εργασίας και την αειφορία. Για κάθε ομάδα προτεραιοτήτων προτείνονται κινήσεις-κλειδιά. Τα κράτη-μέλη θα προετοιμάσουν τις εθνικές στρατηγικές αγροτικής ανάπτυξης με βάση έξι στρατηγικές κατευθυντήριες γραμμές της κοινότητας:⁹

- Βελτίωση της ανταγωνιστικότητας του γεωργικού και του δασοκομικού τομέα.
- Βελτίωση του περιβάλλοντος και του τοπίου.
- Βελτίωση της ποιότητας ζωής στις αγροτικές περιοχές και ενθάρρυνση της διαφοροποίησης της αγροτικής οικονομίας.
- Δημιουργία τοπικών ικανοτήτων για την απασχόληση και τη διαφοροποίηση.
- Εξασφάλιση συνεπούς προγραμματισμού.
- Συμπληρωματικότητα των κοινοτικών μέσων.

Η αποσύνδεση της επιδότησης από την αγροτική παραγωγή στη διευρυμένη Ε.Ε. αναμένεται να δημιουργήσει στα νέα κράτη-μέλη παρόμοιες τάσεις με αυτές που θα δημιουργήσει στους 15 της Ένωσης καθώς οι αποφάσεις των παραγωγών θα καθοδηγούνται κυρίως από τις ανάγκες της αγοράς παρά από την προσπάθεια μεγιστοποίησης των ενισχύσεων.

Σύμφωνα με τη μελέτη της Επιτροπής για τις προοπτικές των αγροτικών αγορών και του εισοδήματος στην Ευρωπαϊκή Ένωση,¹⁰ το πραγματικό αγροτικό εισόδημα προβλέπεται να αυξηθεί για την Ευρωπαϊκή Ένωση των 27 σε ποσοστό 21% κατά την περίοδο 2006-2014. Βεβαία αυτή η συνολική αύξηση περιέχει σημαντικές διαφορές μεταξύ των 15 παλαιών μελών (Ε.Ε.-15),

την Ευρωπαϊκή Ένωση και της Συνθήκης περί ιδρύσεως της Ευρωπαϊκής Κοινότητας, EEC 306 της 17ης Δεκεμβρίου 2007.

9. Ευρωπαϊκή Ένωση: Απόφαση του Συμβουλίου, της 20ής Φεβρουαρίου 2006, δ.π.

10. European Commission: *Economic Analysis and Market Forecasts Prospects for Agricultural Markets and Income 2007-2014*, Ιούλιος 2007.

των δέκα χωρών της Κεντρικής και Ανατολικής Ευρώπης (Ε.Ε.-10, ΧΚΑΕ) και των δύο που εντάχθηκαν τελευταίες (Βουλγαρία και Ρουμανία) (πίνακας 4). Στην Ε.Ε.-15 το αγροτικό εισόδημα θα αυξηθεί με χαμηλότερους ρυθμούς, κατά 9,9%, βασιζόμενο κυρίως στην αύξηση της αξίας της παραγωγής των αροτρέων καλλιεργειών, των πουλερικών του γάλακτος και της συνεχιζόμενης αύξησης του όγκου της παραγωγής στα φρούτα και τα λαχανικά. Στην Ε.Ε.-10 (ΧΚΑΕ) εκτιμάται σημαντική αύξηση του αγροτικού εισοδήματος κατά 24,9% λόγω της αύξησης της αξίας της παραγωγής στην κτηνοτροφία αλλά και της παράλληλης αύξησης του όγκου της παραγωγής στα φρούτα και τα λαχανικά. Τέλος, στις Βουλγαρία και Ρουμανία το αγροτικό εισόδημα αναμένεται να ενισχυθεί με σταθερό ρυθμό κατά τα επόμενα χρόνια και να σημειώσει την μεγαλύτερη αύξηση, σε ποσοστό 71,8%, έως το 2014.

ΠΙΝΑΚΑΣ 4

*Πραγματικό αγροτικό εισόδημα ανά μονάδα εργασίας.
Ε.Ε. των 27, των 15, των 10 και των 2 (2006=100)*

	2005	2006	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014
E.E.-27	95	100,0	104,6	107,2	108,6	111,1	114,1	117,3	121,0
E.E.-15	97	100,0	100,5	101,7	101,8	103,3	105,3	107,3	109,9
E.E.-10*	93	100,0	114,5	118,8	122,6	122,8	121,9	122,7	124,9
E.E.-2**	86	100,0	124,6	131,8	135,8	143,2	154,1	164,6	171,8

* Ε.Ε.-10: Τα κράτη-μέλη που εντάχθηκαν την 1η Μαΐου 2004.

** Ε.Ε.-2: Βουλγαρία και Ρουμανία.

Πηγή: European Commission. Economic Analysis and Market Forecasts, Prospects for Agricultural Markets and Income 2007-2014, Ιούλιος 2007.

5. ΔΙΑΜΟΡΦΟΥΜΕΝΕΣ ΤΑΣΕΙΣ ΚΑΙ ΟΜΑΔΟΠΟΙΗΣΕΙΣ ΑΓΡΟΤΙΚΩΝ ΣΥΜΦΕΡΟΝΤΩΝ ΣΤΑ ΝΕΑ ΚΡΑΤΗ-ΜΕΛΗ ΚΑΙ ΕΠΙΠΤΩΣΕΙΣ ΣΤΗ ΔΙΑΜΟΡΦΩΣΗ ΤΗΣ ΚΑΠ

Μετά τη μεταρρύθμιση του 1992 και τις νέες ρυθμίσεις που περιλαμβάνονται στην Agenda 2000,¹¹ οι αποφάσεις για τις αγροτικές επιδοτήσεις λαμβάνονται

11. European Commission, *Agenda 2000. For a Stronger and Wider Union*, European Communities, Λουξεμβούργο 1997.

πλέον όχι σε ετήσια αλλά σε πολυετή βάση. Κατά τη διάρκεια αυτών των πολυετών περιόδων συμβαίνουν μεταβολές στο διεθνές περιβάλλον, εξελίξεις στην αγορά των αγροτικών προϊόντων και το εξωτερικό εμπόριο κ.λπ. Αυτές επηρεάζουν τις αποφάσεις της Επιτροπής και των κρατών-μελών όσο αφορά στις επιλογές τους για την αγροτική πολιτική. Επιπλέον, διαφορετικές ομάδες πίεσης, σε διάφορες φάσεις, κυριαρχούν στο εσωτερικό της Ε.Ε. ενώ αλλάζει και η σύνθεση της Ευρωπαϊκής Επιτροπής. Αυτές οι διαφοροποιήσεις συχνά συμβάλουν σε αλλαγές πολιτικής και προωθούν ευρύτερες μεταρρυθμίσεις στην ΚΑΠ.¹²

Με βάση την εύλογη υπόθεση ότι τα αντικειμενικά δεδομένα του αγροτικού τομέα κάθε χώρας-μέλους και η θέση του στην εθνική οικονομία προσδιορίζουν τη μακροχρόνια στάση των χωρών αυτών έναντι της ΚΑΠ (πέρα από τις ενδεχόμενες συγκυριακές διαφοροποιήσεις) προκειμένου να εκτιμηθούν οι πιθανές πιέσεις των νέων κρατών-μελών στους προσανατολισμούς της ΚΑΠ, είναι χρήσιμο να καταγραφεί η διάρθρωση της αγροτικής παραγωγής των κρατών αυτών σε σχέση με τη διάρθρωση στις παλιές χώρες-μέλη. Όπως βλέπουμε στον Πίνακα 5, η διάρθρωση της αγροτικής παραγωγής των νέων κρατών-μελών παρουσιάζει σημαντικές ομοιότητες και χαρακτηρίζεται από τον προσανατολισμό στα δημητριακά και τα κτηνοτροφικά προϊόντα. Εξάιρεση αποτελούν η Μάλτα και η Κύπρος οι οποίες ομαδοποιούνται με τις μεσογειακές χώρες.

Όπως ήδη αναφέρθηκε, πρόσφατες μελέτες έχουν δείξει ότι η διαδικασία ολοκλήρωσης των ΧΚΑΕ με την Ε.Ε. έχει επηρεάσει την εξαγωγική συμπεριφορά τους σε σημαντικό βαθμό. Οι ίδιες μελέτες καταλήγουν στο ότι αυτό το φαινόμενο δεν παρουσιάζει ομοιογένεια μεταξύ των συγκεκριμένων χωρών. Για παράδειγμα, στις χώρες της Βαλτικής και τη Σλοβακία παρατηρήθηκαν μεγαλύτερες αλλαγές ενώ στη Σλοβενία μικρότερες.¹³ Πιο συγκεκριμένα, όσον αφορά στο εξωτερικό εμπόριο των αγροτικών προϊόντων, παρατηρείται για την Ουγγαρία, την Πολωνία και τη Λιθουανία ένα καθαρό θετικό ισοζύγιο εξίσου στο εμπόριο εντός και εκτός της Ευρωπαϊκής Ένωσης. Το ίδιο συμβαίνει επίσης και σε παλαιότερα κράτη-μέλη με σημαντική αγροτική παραγωγή, όπως είναι η Δανία, η Γαλλία, η Ολλανδία και η Ιρλανδία. Η Δημο-

12. J. Pokrivcak - C. Crombez - J. Swinnen, «The status quo bias and reform of the Common Agricultural Policy: impact of voting rules, the European Commission and external changes», *European Review of Agricultural Economics*, τόμ. 33, τχ. 4, 2006, σ. 562-590.

13. N. Crespo - M.P. Fontoura, «Integration of CEECs into EU market: Structural change and convergence», *Journal of Common Market Studies*, τόμ. 45, τχ. 3, 2007, σ. 611-632.

ΠΙΝΑΚΑΣ 5

Διάρθρωση της αγροτικής παραγωγής των κρατών-μελών της Ε.Ε.-25
 Συμμετοχή βασικών αγροτικών προϊόντων στη συνολική γεωργική παραγωγή (%)
 Νέα κράτη-μέλη, 2003

	Δημητριακά	Λαχανικά, φρούτα	Κρασί	Άλλα φυτικά προϊόντα	Βοειδύ	Χοίροι	Πουλερικά, αυγά	Γάλα	Άλλα ζωικά προϊόντα	Παραγωγή γεωργικών υπηρεσιών (2002)
Τσεχία	20,54	5,70	0,92	20,76	5,41	14,52	9,35	21,11	0,21	1,46
Σλοβακία	17,46	9,16		15,58	7,49	14,52	10,34	16,19	4,10	4,27
Λιθουανία	20,69	13,24		24,39	3,73	10,25	6,81	17,90	2,21	0,79
Λετονία	19,87	9,68		19,95	5,78	11,64	8,68	20,45	2,84	1,11
Εσθονία	12,11	8,11		23,30	5,52	14,52	5,50	26,74	1,92	2,30
Ουγγαρία	20,00	16,61		11,62	1,71	16,16	14,74	10,26	3,15	5,77
Πολωνία	18,28	15,80		15,53	3,39	17,80	10,60	14,80	0,86	2,96
Σλοβενία	6,15	13,74	5,17	23,01	11,99	8,93	9,03	18,14	2,58	1,24
Κύπρος	5,26	33,86	0,04	14,26	3,31	9,04	9,53	11,15	12,63	0,92
Μάλτα		25,17		10,99	2,89	15,79	16,18	14,11	14,87	

Βέλγιο	5,24	23,22	19,02	15,21	15,97	6,43	10,68	0,55	0,66
Δανία	18,13	7,03	14,52	4,67	25,15	3,24	18,53	4,24	4,51
Γερμανία	17,34	11,66	17,91	7,67	12,10	4,66	20,58	1,93	3,46
Γαλλία	15,43	13,74	17,79	12,98	4,30	6,14	12,13	2,58	4,64
Ιρλανδία	4,95	3,68	11,95	29,76	5,93	3,08	26,42	8,84	5,39
Ιταλία	10,83	26,09	16,58	8,07	6,50	6,36	10,06	2,89	2,80
Ισπανία	11,27	28,02	13,75	6,54	10,43	6,83	5,75	6,07	1,16
Πορτογαλία	6,21	37,53	9,24	5,94	7,06	8,06	12,41	5,31	0,11
Φινλανδία	16,44	8,07	18,28	9,90	7,64	3,99	26,35	6,34	2,99
Σουηδία	17,48	7,68	20,34	10,69	8,83	4,73	23,86	3,83	2,57
Μεγάλη Βρετανία	14,89	13,20	11,41	16,77	4,30	10,42	16,30	8,57	4,13
Ολλανδία	1,21	37,05	11,90	6,66	12,66	5,35	16,59	1,02	7,56
Αυστρία	13,80	12,91	13,91	14,38	11,02	4,84	15,68	1,74	2,76
Λουξεμβούργο	9,89	3,30	11,40	20,87	5,70	0,90	33,30	0,72	3,11
Ελλάδα	11,00	29,65	33,62	2,43	1,77	2,64	8,75	9,71	
<i>E.E.-25</i>	<i>13,09</i>	<i>19,27</i>	<i>16,32</i>	<i>9,45</i>	<i>9,05</i>	<i>6,65</i>	<i>13,69</i>	<i>3,78</i>	
<i>E.E.-15</i>	<i>12,63</i>	<i>19,70</i>	<i>16,34</i>	<i>9,96</i>	<i>8,43</i>	<i>6,03</i>	<i>13,57</i>	<i>3,94</i>	

Πηγή: Ε.Ε., 2005.

ΠΙΝΑΚΑΣ 6

Εμπόριο Αγροτικών Προϊόντων. 2003-2006 (σε εκατ. ευρώ)

	Εισαγωγές				Εξαγωγές			
	2003	2004	2005	2006	2003	2004	2005	2006
Εντός Ε.Ε.								
Ε.Ε.-25		183.877	198.387	211.068		187.461	201.527	213.570
Βέλγιο	14.047	14.634	15.312	15.713	18.124	19.212	20.026	20.724
Τσεχία		1.975	3.228	3.800		1.245	2.254	2.449
Δανία	4.194	4.588	4.899	5.507	6.028	6.360	6.709	7.556
Γερμανία	32.646	35.304	37.773	40.030	24.590	28.122	31.223	32.389
Εσθονία		373	619	670		168	280	310
Ελλάδα	3.406	3.636	3.679	4.139	1.405	1.372	1.808	2.016
Ισπανία	10.554	11.529	12.666	12.783	15.969	16.726	17.208	17.956
Γαλλία	22.507	23.422	23.886	24.962	28.151	29.016	29.132	30.533
Ιρλανδία	3.593	3.664	4.120	4.540	7.205	7.560	7.961	8.623
Ιταλία	18.177	19.946	20.668	21.390	12.323	13.781	14.517	15.045
Κύπρος		290	437	498		71	115	121
Λετονία		394	688	858		123	304	369
Λιθουανία		475	811	1.106		440	803	904
Λουξεμβούργο	1.318	1.372	1.384	1.398	655	616	701	710
Ουγγαρία		1.256	2.193	2.453		1.589	2.336	2.576
Μάλτα		206	294	297		6	10	12
Ολλανδία	15.601	16.883	16.739	17.877	36.755	39.447	41.005	43.241
Αυστρία	4.581	5.510	5.776	6.124	3.800	4.494	4.862	5.285
Πολωνία		2.591	4.297	4.946		2.741	4.973	6.112
Πορτογαλία	3.498	3.534	3.631	3.999	1.375	1.420	1.636	1.755
Σλοβενία		497	837	942		106	286	477
Σλοβακία		861	1.683	1.858		589	1.110	1.260
Φινλανδία	1.977	2.183	2.300	2.502	513	620	641	742
Σουηδία	4.374	4.681	4.864	5.325	1.365	1.620	1.694	1.892
Ην. Βασιλείο	22.180	24.075	25.604	27.351	9.751	10.015	9.933	10.514
Ε.Ε.-15	162.656	174.959	183.302	193.639	168.009	180.382	189.055	198.981
Εκτός Ε.Ε.								
Ε.Ε.-25		60.350	64.018	67.738		58.059	63.986	72.265
Βέλγιο	4.421	4.536	4.596	4.983	2.911	2.790	3.107	3.441
Τσεχία		194	367	302		181	404	368
Δανία	1.242	1.269	1.232	1.316	3.776	3.664	3.672	3.801
Γερμανία	11.526	9.472	10.125	11.228	8.149	6.499	7.205	8.514
Εσθονία		38	67	70		34	67	128
Ελλάδα	1.001	1.110	1.081	1.099	1.324	1.106	1.113	1.263

	Εισαγωγές				Εξαγωγές			
	2003	2004	2005	2006	2003	2004	2005	2006
Ισπανία	4.821	5.355	5.573	5.558	4.089	3.662	3.782	4.254
Γαλλία	5.984	5.563	5.785	5.762	11.302	10.391	11.887	14.400
Ιρλανδία	594	602	671	734	3.111	3.643	4.093	4.415
Ιταλία	6.794	6.862	6.816	7.240	6.569	6.052	6.381	7.072
Κύπρος		61	114	122		39	54	47
Λετονία		55	95	122		52	100	153
Λιθουανία		108	177	242		137	301	539
Λουξεμβούργο	41	51	68	60	15	15	9	9
Ουγγαρία		207	335	341		678	1.067	1.146
Μάλτα		25	44	48		39	49	48
Ολλανδία	11.014	10.715	11.495	12.030	9.363	8.633	8.796	9.870
Αυστρία	1.286	801	912	1.140	1.436	1.243	1.531	1.877
Πολωνία		622	1.140	1.362		1.026	1.850	1.972
Πορτογαλία	1.160	1.204	1.149	1.046	506	527	568	738
Σλοβενία		141	252	385		155	227	233
Σλοβακία		68	125	131		61	120	151
Φινλανδία	398	327	391	420	705	582	600	751
Σουηδία	987	929	1.048	1.197	1.270	1.214	1.280	1.292
Ηνωμένο Βασίλειο	9.852	10.038	10.359	10.811	6.173	5.636	5.723	5.792
E.E.-15	61.122	58.833	61.302	64.623	60.699	55.656	59.747	67.491

Πηγή: *Agriculture in the European Union, Statistical and economic information*, Βρυξέλλες 2007.

κρατία της Τσεχίας, η Εσθονία και η Λετονία παρουσιάζουν ισοσκελισμένο εμπορικό ισοζύγιο για τα αγροτικά τους προϊόντα στις αγορές εκτός της Ευρωπαϊκής Ένωσης, ενώ στο εσωτερικό της το ισοζύγιο αυτό είναι αρνητικό, κάτι το οποίο συμβαίνει και με την Ελλάδα (Πίνακας 6).

Αναμένεται λοιπόν, η πρώτη ομάδα των προαναφερθεισών χωρών (Ουγγαρία, την Πολωνία και τη Λιθουανία) να μην έχει ιδιαίτερο ενδιαφέρον όσον αφορά το καθεστώς της εξωτερικής προστασίας των αγροτικών προϊόντων, αφού ήδη τα προϊόντα τους κρίνονται ανταγωνιστικά στο εσωτερικό της Κοινότητας, αλλά και στις παγκόσμιες αγορές. Η διάρθρωση της αγροτικής τους παραγωγής στο μεγαλύτερο ποσοστό της περιλαμβάνει προϊόντα όπως τα δημητριακά, τα γαλακτοκομικά και τα κτηνοτροφικά, τα οποία παρουσιάζονται ανταγωνιστικά στις διεθνείς αγορές (Πίνακας 5).

Όπως παρατηρούμε στον Πίνακα 6, οι χώρες της δεύτερης ομάδας (Τσεχία, Εσθονία, Λετονία) αναμένεται να ασκήσουν πιέσεις, έτσι ώστε να διατη-

ρπθεί όσο το δυνατόν σε μεγαλύτερο βαθμό το υπάρχον καθεστώς και να αντισταθμίσουν το έλλειμμα στο ενδοκοινοτικό εμπόριο με μεγαλύτερη εξαγωγική δραστηριότητα στις διεθνείς αγορές, όπου ήδη έχουν επιτύχει θετικές επιδόσεις. Για τα υπόλοιπα νέα κράτη-μέλη στα οποία παρατηρείται αρνητικό εμπορικό ισοζύγιο για τα αγροτικά τους προϊόντα και εντός και εκτός Ευρωπαϊκής Ένωσης αναμένεται να συνταχθούν με τις χώρες εκείνες μεταξύ των 15 (Ελλάδα και άλλες) που θα υποστηρίξουν τη διατήρηση της ΚΑΠ στη σημερινή κατάσταση.

Ένα άλλο χαρακτηριστικό το οποίο παρουσιάζει σημαντική διαφοροποίηση μεταξύ των νέων χωρών είναι η διάρθρωση του αγροτικού τους τομέα, δηλαδή του αριθμού και τους μεγέθους των αγροτικών εκμεταλλεύσεων (Πίνακας 7).

Υπάρχουν χώρες με πολλές μικρές αγροτικές εκμεταλλεύσεις και άρα με μικρούς και αδύνατους διαπραγματευτικά παραγωγούς και χαμηλά εισοδήματα ανά εκμετάλλευση, όπως η Πολωνία, η Ουγγαρία, η Βουλγαρία και η Ρουμανία. Οι χώρες αυτές αναμένεται ότι θα στηρίξουν το σημερινό σύστημα ενισχύσεων του αγροτικού εισοδήματός τους.

Η πλειονότητα όμως των νέων χωρών χαρακτηρίζεται από αγροτικό τομέα όπου κυριαρχούν οι μεγάλες και ενιαίες εκμεταλλεύσεις και συνεπώς οι αγρότες έχουν υψηλότερα αγροτικά εισοδήματα και περισσότερη πολιτική επιρροή και διαπραγματευτική ικανότητα, όπως η Δημοκρατία της Τσεχίας, οι Βαλτικές χώρες και η Σλοβακία. Συνεπώς, η τάση της ΚΑΠ για ενίσχυση της Αγροτικής Ανάπτυξης εις βάρος της άμεσης επιδότησης των αγροτικών εισοδημάτων αναμένεται να υποστηριχθεί από τις χώρες που χαρακτηρίζονται από μεγάλες και ενιαίες εκμεταλλεύσεις (Πίνακας 7). Αυτό συμβαίνει γιατί τα έργα υποδομής τα οποία θα χρηματοδοτηθούν από το Ταμείο Προσανατολισμού θα μπορέσουν ενδεχομένως να εμφανίσουν ταχύτερα θετικά αποτελέσματα επειδή η διάρθρωση της γεωργίας τους ευνοεί τα οφέλη που απορρέουν από οικονομίες κλίμακας. Επίσης, οι αγρότες αυτοί λόγω της καλύτερης διαπραγματευτικής τους ικανότητας μπορούν να επιτύχουν καλύτερες τιμές για τις αγροτικές εισροές που χρησιμοποιούν, καθώς και στις τιμές αγροτικής παραγωγής τους που πωλείται στις βιομηχανίες τροφίμων. Ακόμη, το κόστος εισαγωγής νέων τεχνολογιών θα μπορέσει να αντισταθμιστεί από τη μείωση του κόστους παραγωγής που επιφέρει η εισαγωγή τους από την αύξηση του όγκου παραγωγής (οικονομίες κλίμακας).

Αντίθετα, αυτό δεν μπορεί να συμβεί στους μικρούς παραγωγούς της Πολωνίας, της Ουγγαρίας, της Βουλγαρίας και της Ρουμανίας καθώς δεν μπο-

ρούν εύκολα να πραγματοποιήσουν επενδύσεις για την εισαγωγή νέων τεχνολογιών στην παραγωγή, αφού ο μικρός όγκος της παραγωγής τους δεν επιτρέπει συμφέροντα επιμερισμό του κόστους της επένδυσης ανά μονάδα προϊόντος. Συνεπώς για τους παραγωγούς των χωρών αυτών τα οφέλη από τη στροφή της ΚΑΠ προς την Αγροτική Ανάπτυξη θα είναι μακροχρόνια και με υψηλότερο βαθμό αβεβαιότητας.

Βέβαια η παραπάνω κατηγοριοποίηση των νέων κρατών-μελών δεν απαιτείται για όλα τα διαρθρωτικά χαρακτηριστικά τους. Σε μερικές χώρες συνυπάρχουν μικρές και κατακερματισμένες εκμεταλλεύσεις και υψηλός μέσος όρος ηλικίας αγροτών (Πολωνία, Βουλγαρία, Ρουμανία). Ο υψηλός μέσος όρος ηλικίας αγροτών είναι γνωστό ότι γενικά δεν επιτρέπει την εύκολη διάχυση νέων τεχνολογιών και καινοτομίας, καθώς ο μεγάλης ηλικίας αγρότης είναι επιφυλακτικός σε διαδικασίες των οποίων τα αποτελέσματα αργούν να φανούν και συνήθως εμπεριέχουν υψηλό βαθμό αβεβαιότητας. Συνεπώς, οι προαναφερθείσες χώρες αναμένεται ότι δεν θα ευνοήσουν την κατεύθυνση της ΚΑΠ για ενίσχυση του δεύτερου πυλώνα, δηλαδή της Αγροτικής Ανάπτυξης. Αντίθετα, στην Ουγγαρία οι δυσκολίες από το μικρό μέγεθος των εκμεταλλεύσεων ενδέχεται να αντισταθμιστούν από την ηλικιακή διάρθρωση των απασχολούμενων στην γεωργία. Είναι επόμενο δηλαδή ότι όσες χώρες έχουν χαμηλό μέσο όρο ηλικίας αγροτών θα εναντιωθούν λιγότερο στις περικοπές των άμεσων επιδοτήσεων και την αντίστοιχη αύξηση των δαπανών για την Αγροτική Ανάπτυξη (Πίνακας 8).

Παρατηρούμε ωστόσο ότι μεταξύ των νέων χωρών-μελών της Ένωσης δεν υπάρχουν ικανά κοινά χαρακτηριστικά προκειμένου να ομαδοποιηθούν σε σχέση με τις μελλοντικές επιδιώξεις τους, αλλά και τις ενδεχόμενες πιέσεις που μπορεί να ασκήσουν στη διαμόρφωση της ΚΑΠ. Μόνο η Πολωνία, ως μεγαλύτερη χώρα από όλες τις νεοεισαχθείσες, μπορεί να ασκήσει μεγαλύτερη επιρροή για τη διατήρηση της σημερινής κατάστασης της Κοινής Αγροτικής Πολιτικής.

6. ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ

Από το 2003 και έπειτα η Κοινή Αγροτική Πολιτική βρίσκεται σε μεταβατική περίοδο. Μετά τη Σύνοδο Κορυφής των Βρυξελλών, τον Δεκέμβριο του 2005, φαίνεται ότι η ΚΑΠ θα παραμείνει έως και το 2013 όπως περιγράφηκε παραπάνω. Στο ενδιάμεσο χρονικό διάστημα είναι αναμενόμενο ότι όλα τα

ΠΙΝΑΚΑΣ 7

Αριθμός και μέγεθος αγροτικών εκμεταλλεύσεων (Ε.Ε.-27, 1997-2005)

	Εκμεταλλεύσεις x1000			% Ετήσιος Ρυθμός Μεταβολής			Μέσο Μέγεθος ha (εκτάρια)			Χρησιμοποιούμενη Αγροτική Γη 1000 ha			% Ετήσιος Ρυθμός Μεταβολής	
	1997	2000	2003	2005	2005	2003	2000	2003	1997	2000	2003	2005	2005	2003
E.E.-27			15.021,4	14.478,6	-1,8	11,5	11,9			172.794	171.878	-0,3		
Βέλγιο	67,2	61,7	54,9	51,5	-3,1	25,4	26,9		1.383	1.394	1.386	-0,3		
Βουλγαρία			665,5	534,6	-10,4	4,4	5,1			2.905	2.729	-3,1		
Τσεχία			45,8	42,3	-3,9	79,4	84,2			3.632	3.558	-1,0		
Δανία	63,2	57,8	48,6	48,3	-0,3	54,7	53,6		2.689	2.645	2.590	-1,3		
Γερμανία	534,4	472,0	412,3	389,9	-2,8	41,2	43,7		17.160	17.152	17.035	0,2		
Εσθονία			36,9	27,7	-13,2	21,6	29,9			796	829	2,1		
Ιρλανδία	147,8	141,5	135,6	132,7	-1,1	31,7	31,8		4.342	4.444	4.219	-0,9		
Ελλάδα	821,4	817,1	824,5	833,6	0,6	4,8	4,8		3.499	3.583	3.968	3.984	0,2	
Ισπανία	1.208,3	1.287,4	1.140,7	1.079,4	-2,7	22,1	23,0		25.630	26.158	25.175	24.855	-0,6	
Γαλλία	679,8	663,8	614,0	567,1	-3,9	45,3	48,6		28.331	27.856	27.795	27.591	-0,4	

Ιταλία	2.315,2	2.153,7	1.963,8	1.728,5	-6,2	6,7	7,4	14.833	13.062	13.116	12.708	-1,6
Κύπρος			45,2	45,2	0,0	3,5	3,4			156	152	-1,6
Λετονία		140,8	126,6	128,7	0,8	11,8	13,2		1.433	1.489	1.702	6,9
Λιθουανία			272,1	252,9	-3,6	9,2	11,0			2.491	2.792	5,9
Λουξεμβούργο	3,0	2,8	2,5	2,4	0,0	52,3	52,7	127	128	128	129	0,4
Ουγγαρία		966,9	773,4	714,8	-3,9	5,6	6,0		4.555	4.352	4.267	-1,0
Μάλτα			11,0	11,1	0,4	1,0	0,9			11	10	-2,5
Ολλανδία	107,9	101,5	85,5	81,8	-2,2	23,5	23,9	2.011	2.028	2.007	1.958	-1,2
Αυστρία	210,1	199,5	173,8	170,6	-0,9	18,7	19,1	3.415	3.388	3.257	3.266	0,1
Πολωνία			2.172,2	2.476,5	6,8	6,6	6,0			14.426	14.755	1,1
Πορτογαλία	416,7	416,0	359,3	323,9	-5,0	10,4	11,4	3.822	3.863	3.725	3.680	-0,6
Ρουμανία			4.484,9	4.256,2	-2,6	3,1	3,3			13.931	13.907	-0,1
Σλοβενία			86,5	77,1	77,2	0,0	6,3		486	487	485	-0,1
Σλοβακία			71,0	71,7	68,5	-2,3	29,8		2.160	2.138	1.880	-6,2
Φινλανδία	91,4	81,2	75,0	70,6	-2,9	29,9	32,1	2.172	2.218	2.245	2.264	0,4
Σουηδία	89,6	81,4	67,9	75,8	5,7	46,1	42,1	3.109	3.073	3.127	3.192	1,0
Ην. Βασίλειο	233,1	233,2	280,6	286,7	1,1	57,4	55,6	16.169	15.799	16.106	15.957	-0,5
E.E.-25			9.871,0	9.687,8	-0,9	15,8	16,0			155.959	155.242	-0,2
E.E.-15	6.989,2	6.770,7	6.239,0	5.843,1	-3,2	20,2	21,4	128.691	126.791	125.982	124.814	-0,5

Πηγή: Agriculture in the European Union, Statistical and economic information, Βουξέλλες 2007.

ΠΙΝΑΚΑΣ 8

Ηλικιακή διάρθρωση στη γεωργία (2000)

	Αριθμοί (1000)		Κάτω των 25 χρόνων		25-34		35-44		45-54		55-64		65 και πάνω	
	Ανδ.	Γυν.	Ανδ.	Γυν.	Ανδ.	Γυν.	Ανδ.	Γυν.	Ανδ.	Γυν.	Ανδ.	Γυν.	Ανδ.	Γυν.
Ε.Ε.-25	6.282	3.370	5,8	2,1	11,8	5,4	16,4	9,0	15,8	9,7	10,4	6,0	4,9	2,7
Βέλγιο	64	28	3,8	0,9	16,5	6,4	22,1	7,1	12,5	8,8	11,9	6,5	2,4	1,1
Τσεχία	143	65	2,5	1,0	13,7	4,3	14,8	6,4	21,5	14,3	15,4	5,1	0,8	0,3
Δανία	66	24	9,2	5,4	13,6	4,1	18,9	11,1	12,9	1,4	12,1	3,7	6,7	0,8
Γερμανία	563	272	6,4	2,2	10,6	3,8	19,5	10,9	17,4	9,3	10,1	4,7	3,5	1,7
Εσθονία	23	10	2,2	1,2	15,8	3,1	22,4	8,0	13,3	11,7	12,8	3,5	2,8	3,2
Ελλάδα	312	233	4,0	1,6	11,9	5,7	12,6	9,1	12,3	11,3	11,9	12,7	4,6	2,3
Ισπανία	722	257	6,5	2,3	16,1	5,4	19,9	7,1	17,0	6,3	12,9	4,7	1,3	0,5
Γαλλία	662	303	6,3	0,7	13,0	4,0	18,0	8,1	17,6	11,2	11,5	6,5	2,4	1,0
Ιρλανδία	106	11	5,4	0,5	13,3	1,5	20,4	2,3	21,2	2,0	17,8	2,2	12,4	0,9
Ιταλία	657	286	3,9	1,3	11,8	4,8	20,4	9,8	16,2	8,4	11,6	5,1	5,8	1,0
Κύπρος	11	6	2,5	1,3	6,3	1,4	12,4	4,5	10,8	11,7	19,0	9,7	14,2	6,1

Λετονία	88	47	7,3	1,9	13,7	4,0	15,9	7,3	14,2	9,7	10,3	8,4	3,8	3,6
Λιθουανία	139	96	5,2	2,5	11,4	6,6	15,8	11,1	15,5	12,7	9,8	6,8	1,5	1,0
Λουξεμβούργο	3	1	4,6	0,9	16,2	2,4	21,8	10,2	21,1	10,9	6,0	5,8	0,0	0,0
Ουγγαρία	157	48	4,9	1,0	18,3	3,9	19,2	6,8	24,6	8,5	9,0	2,8	0,8	0,3
Μάλτα	3	0	9,8	7,6	18,4	1,5	24,0	2,3	31,8	0,0	3,3	0,0	1,5	0,0
Ολλανδία	183	73	15,8	5,3	12,6	4,7	15,1	6,4	11,8	5,8	9,5	4,6	6,7	1,8
Αυστρία	97	84	2,6	2,1	9,3	7,4	16,7	14,7	14,8	15,3	7,3	5,1	2,8	2,0
Πολωνία	1.382	1.027	6,1	3,2	10,4	8,1	14,2	11,2	15,7	11,9	7,1	5,0	3,8	3,1
Πορτογαλία	322	297	2,1	0,7	4,7	3,3	6,9	6,8	7,8	9,2	10,3	12,5	20,2	15,4
Σλοβενία	50	42	7,2	3,8	5,7	4,8	8,6	6,4	12,5	10,4	10,1	11,7	10,1	8,8
Σλοβακία	82	27	5,9	0,0	15,9	4,4	18,4	7,9	26,0	11,9	8,9	0,4	0,3	0,0
Φινλανδία	84	35	6,7	2,8	9,0	3,4	17,7	6,9	20,8	8,0	13,2	7,4	3,6	0,5
Σουηδία	85	22	9,4	2,5	9,3	2,7	14,7	3,2	15,6	5,3	18,8	4,3	11,9	2,3
Ην. Βασίλειο	278	77	8,0	2,1	16,0	3,8	19,6	4,7	15,9	5,2	12,4	4,0	6,2	1,8
Ε.Ε.-15	4.204	2.003	5,8	1,8	12,0	4,5	17,3	8,3	15,4	8,6	11,6	6,5	5,7	2,7
Βουλγαρία	203	116	5,8	2,0	9,0	4,7	12,7	9,0	17,2	9,6	12,6	7,5	6,5	3,5
Κροατία	141	128	3,9	2,4	6,0	5,2	9,8	7,8	12,2	11,0	9,7	10,2	10,8	11,1
Ρουμανία	1.608	1.415	7,1	4,7	11,5	9,1	9,3	7,0	9,6	8,5	8,2	9,3	7,5	8,3
Τουρκία														

Πηγή: European Commission, Eurostat (Community Labour Force survey-LFS).

κράτη-μέλη θα επιδώσουν τις καλύτερες δυνατές ρυθμίσεις για τη μετά το 2013 περίοδο, με βάση τα ιδιαίτερα χαρακτηριστικά και τις ανάγκες των αγροτικών τους τομέων. Είναι βέβαιο ότι θα δημιουργηθούν ομαδοποιήσεις χωρών με κοινά συμφέροντα οι οποίες θα διεκδικήσουν κοινά οφέλη.

Τέτοιες ομαδοποιήσεις δεν είναι άγνωστες στον ευρωπαϊκό χώρο. Τα βασικά κριτήρια τους είναι γεωγραφικά (βόρειες-νότιες χώρες), ιστορικά (παλαιά-νέα μέλη), οικονομικά (πλουσιότερα-φτωχότερα κράτη) ή διαρθρωτικά (μεγάλες-μικρές εκμεταλλεύσεις, διάρθρωση της παραγωγής, σιτηρά και κτηνοτροφία-μεσογειακά προϊόντα κ.λπ.).

Για παράδειγμα, μια ομάδα που δημιουργήθηκε στο παρελθόν είχε κοινά και τα τέσσερα αυτά χαρακτηριστικά: η Ισπανία, η Πορτογαλία, η Ελλάδα μαζί με τη Νότιο Ιταλία (γνωστές και ως «χώρες συνοχής») ήταν ταυτόχρονα χώρες νότιες, νέα μέλη, φτωχά κράτη με κυρίως μικρές αγροτικές εκμεταλλεύσεις και ταυτόχρονα παραγωγί μεσογειακών προϊόντων.

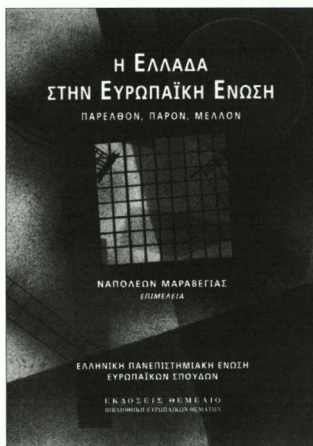
Όμως τα παραπάνω κοινά χαρακτηριστικά δεν συναντιούνται πλέον στις νέες χώρες. Επί παραδείγματι, η Πολωνία είναι χώρα βόρεια, «φτωχή», νέο μέλος και με αγροτική διάρθρωση (φυτική-ζωική) που προσιδιάζει σε ιδρυτικό κράτος-μέλος (όπως, λόγου χάριν, τη Γερμανία). Τέτοια παραδείγματα που δεν επιδέχονται εύκολη ομαδοποίησης συναντούμε πολλά στις χώρες της Κεντρικής και Ανατολικής Ευρώπης.

Δεν είναι απίθανο συνεπώς να παρατηρηθούν φαινόμενα ευκαιριακών και ίσως αταίριαστων με ορθολογικά κριτήρια συμμαχιών ή και εντελώς ανεξάρτητες προσπάθειες επηρεασμού των εξελίξεων, πράγμα που μειώνει την αποτελεσματικότητα της προσπάθειας. Κάτι αντίστοιχο συνέβη όταν μετά την αποτυχία της βρετανικής προεδρίας (2005) και έπειτα από έντονες παρασκηνιακές διαβουλεύσεις και συμμαχίες κυριολεκτικά της τελευταίας στιγμής, επιτεύχθηκε τελικά συμφωνία για το χρηματοδοτικό πλαίσιο της Κοινότητας για την περίοδο 2007-2013.

Είναι λογικό ότι κάθε κράτος-μέλος χωριστά αναμένεται να δράσει με βάση τα χαρακτηριστικά, τις ανάγκες του αλλά και τις ομάδες πίεσης οι οποίες διαμορφώνονται στο εσωτερικό του. Βέβαια, στοιχεία που αφορούν στο εξωτερικό εμπόριο των χωρών αυτών, το αγροτικό τους εισόδημα, τη σημασία της γεωργίας στην οικονομία τους και την ηλικιακή διάρθρωση των απασχολούμενων στη γεωργία, μπορούν να αποτελέσουν σε μεγάλο βαθμό προσδιοριστικούς παράγοντες όσον αφορά τη μελλοντική στάση τους μακροχρόνως. Όμως επειδή, όπως φάνηκε, δεν υπάρχουν αρκετά κοινά χαρακτηριστικά ώστε να στηρίξουν κοινή στάση των χωρών της Κεντρικής και

Ανατολικής Ευρώπης δεν πρέπει να αναμένεται ότι θα επηρεάσουν σημαντικά την εξέλιξη της Κοινής Αγροτικής Πολιτικής προς συγκεκριμένη κατεύθυνση, εκτός ίσως από την Πολωνία που φαίνεται ότι θα ευνοήσει τη σημαντική κατάσταση.

Κυκλοφορεί

Ν. ΜΑΡΑΒΕΓΙΑΣ (επιμ.)

Η ΕΛΛΑΔΑ ΣΤΗΝ ΕΥΡΩΠΑΪΚΗ ΕΝΩΣΗ

Παρελθόν, παρόν, μέλλον

ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΑΚΗ ΕΝΩΣΗ
ΕΥΡΩΠΑΪΚΩΝ ΣΠΟΥΔΩΝ

ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ ΕΥΡΩΠΑΪΚΩΝ ΘΕΜΑΤΩΝ

ISBN 978-960-310-330-1

Σελίδες 424

ΕΚΔΟΣΕΙΣ ΘΕΜΕΛΙΟ Σόλωνος 84, τηλ. 210 36 08 180, 36 02 646, fax 210 36 12 092
http://www.themelio-ekdoseis.gr, e-mail: info@themelio-ekdoseis.gr